

**TARIX TA'LIMIDA SUN'IY INTELLEKT VA VIRTUAL
MUZEYLARNING O'RNI**

G'ulomjonova Odinaxon G'ayratjon qizi

Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi ilmiy hodim

***Annotatsiya:** ushbu maqolada sun'iy intellekt va virtual muzeylarning tarix ta'limidagi o'rni va afzalliklari, uning o'quv jarayonida qanchalik foydali ekanligi, sun'iy intellekt orqali o'quv jarayonidagi qulayliklar va muzeylar haqidagi virtual ma'lumotlar, yoshlarga ta'lim sifatini yanada oshirish bo'yicha g'oyalar va fikrlar haqida so'z boradi. sun'iy intellekt va virtual muzey.*

***Kalit so'zlar:** sun'iy intellekt, virtual muzeylar, ta'lim, tarix, zamonaviy yondashuv, zamonaviy texnologiyalar.*

Kirish

21-asr-zamonaviy texnologiyalar asri. Odamlar tomonidan yaratilgan yangi kashfiyotlar, qulayliklar va shunga o'xshash narsalar texnologiya qo'lga o'tmoqda. Bu kundan-kunga tezlashib, takomillashib borayotgan zamonaviy axborot texnologiyalari orqali sun'iy intellektning paydo bo'lishiga sabab bo'lgan desak xato bo'lmaydi. Turli gadjetlar insoniyat uchun katta qulaylik va imkoniyatlar yaratmoqda.

Adabiyot tahlili va metodologiyasi

Bugungi kunda sun'iy intellekt va unga asoslangan texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. Ushbu texnologiyalar tibbiyot, ta'lim, turizm, huquq, savdo va boshqa ko'plab sohalarda qo'llanilishi mumkin. Kundalik hayotimizda ishimizni oson va osonlashtiradigan sun'iy intellekt haqida gapirganda, uning afzalliklari va qulayliklari haqida to'xtalishimiz kerak.

Sun'iy intellekt-bu insonning kognitiv funktsiyalariga taqlid qilishga imkon beradigan texnologik echimlar (shu jumladan o'z-o'zini o'rganish va oldindan belgilangan algoritmlarsiz echimlarni topish) va hech bo'lmaganda inson intellektual faoliyati natijalari bilan taqqoslanadigan aniq vazifalarda natijalarga

erishish. shuningdek, paket hisoblanadi. Sun'iy intellekt tizimlarining kognitiv funksiyalarni namoyish etish qobiliyati: o'rganish, shu jumladan o'z tajribasidan, berilgan parametrlarga moslashish va ilgari faqat odamlar (yoki yuqori hayvonlar) uchun mavjud bo'lgan vazifalarni bajarish. Bundan tashqari, sun'iy intellekt insonning mantiqiy va ijodiy funksiyalarini bajaradigan aqlli sun'iy tizimni anglatadi. Ushbu atama o'rganish va muammolarni hal qilish kabi inson ongi bilan bog'liq xususiyatlarni namoyish etadigan har qanday texnologiyaga ham qo'llanilishi mumkin.

Sun'iy intellektning ideal xarakteristikasi-bu aniq maqsadga erishish uchun eng yaxshi imkoniyatga ega bo'lgan harakatlarni baholash va amalga oshirish qobiliyati. Hozirgi vaqtda sun'iy intellekt turli xil harakatlarni amalga oshirish uchun mo'ljallangan algoritmlar va dasturiy ta'minot tizimlaridan iborat bo'lib, u inson ongi bajarishi mumkin bo'lgan bir qator vazifalarni bajara oladi [1].

Sun'iy intellekt tizimi-bu ilm-fanning ma'lum sohalarida bilan bog'liq ijodiy muammolarni hal qilishga qodir bo'lgan, bilimlari intellektual tizim xotirasida saqlanadigan dasturiy-apparat kompleksi. Bunday tizim vaziyatni tahlil qilishda va muayyan maqsadlarga erishish uchun ma'lum darajada mustaqillik bilan harakatlarni amalga oshirishda oqilona xatti-harakatlarni namoyish etadi.

Sun'iy intellekt bo'yicha dunyodagi eng mashhur darsliklardan biri bo'lgan Styuart Jonatan Russell va Piter Norvigning so'zlariga ko'ra, u birinchi marta 1995 yilda nashr etilgan (kitobning to'rtinchi nashri allaqachon 2020 yilda nashr etilgan). Sun'iy intellekt aqlli mavjudotlarni tushunishga va yangi aqlli shaxslarni yaratishga harakat qilmoqda.

"Hech kim kelajakni batafsil bashorat qila olmasa-da, inson darajasidagi (yoki undan yuqori) aqlga ega kompyuterlar bizning kundalik hayotimizga va tsivilizatsiyaning kelajakdagi rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatishi aniq", dedi u [2].

Sun'iy intellekt hayotimizning barcha sohalarida biz uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, pedagogika sohasida sun'iy intellekt

dasturlari va kompyuter texnologiyalari juda ko'p qulayliklar yaratdi. Bu ta'lim samaradorligini oshirdi.

Ta'lim tizimiga axborot texnologiyalarining jadal joriy etilishi zamonaviy texnologiyalarni qo'llash sohalarini kengaytirmoqda. Ayni paytda ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanayotgan yo'nalishlarini ta'kidlash mumkin.

Ular quyidagilar:

1. O'quv maqsadlari uchun dasturiy vositalarni o'qitish vositasi, o'quv asoslari va axborotni qayta ishlash vositasi sifatida joriy etish.

2. O'quv-uslubiy majmualarni yaratishda o'quv-namoyish vositalari va kompyuter vositalarini birlashtirish.

Bunday komplekslardan foydalanish talabaga o'rganilayotgan jarayon haqida ma'lumot to'plash va saqlashga, jarayonlarning qonuniyatlari va mohiyatini ochib berishga yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalarga asoslangan o'quv-namoyish majmualaridan foydalanish individual va jamoaviy eksperiment faoliyatini tashkil etish uchun asos yaratadi. Bu talabaning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish va mustaqil bilim olish imkoniyatini yaratadi.

3. Multimedia tizimlarini yaratishda kompyuterlar va audio-video axborot uzatish vositalarining imkoniyatlarini birlashtirishga erishish. Bunday tizimlar apparat va dasturiy vositalar va tuzilmalar to'plamini o'zida mujassam etadi, turli xil ma'lumot shakllarini (matn, grafik, ovoz, tasvir) birlashtiradi va foydalanuvchi bilan interaktiv aloqani tashkil qiladi [3].

Odamlarning mukammal bilim olishlari uchun barcha sharoitlar yaratilsa, kelajak avlod yanada ko'proq yutuq va muvaffaqiyatlarga erishadi. Odamlar tomonidan yaratilgan sun'iy intellektlar biz, keyingi avlod uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, o'rganishda zamonaviy texnologiyalar va sun'iy intellektning roli tarix ta'limi juda muhimdir. Tarixni o'qitishda talaba uchun ma'lum bir tarixiy voqelikni tahlil qilish orqali tarixiy tasavvurni shakllantirish samarali bo'ladi. Tarix darslarida o'quvchining xotirasini

rag'batlantiradigan usullardan ko'ra talabaning mustaqil fikrlashini ta'minlaydigan usullardan foydalanish foydaliroq.

Tarix ta'limi tizimida darsning har bir mavzusi o'ziga xos texnologiyaga ega, ya'ni o'quv jarayonidagi pedagogik texnologiya o'qituvchining ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda bitta maqsadga yo'naltirilgan individual jarayondir. Natija berishga qaratilgan pedagogik jarayon. Tarix ta'limi tizimidagi pedagogik texnologiyaning muammolari va muammolarini o'rganayotgan o'qituvchilar, tadqiqotchilar va amaliyotchilarning fikriga ko'ra, pedagogik texnologiya faqat axborot texnologiyalari bilan bog'liq bo'lib, masofaviy o'qitish yoki turli xil texnikalardan foydalanish deb ta'riflangan Tso, kompyuterdan foydalanish kerak [4].

Masalan, tarixni o'rganish jarayonida virtual muzey ekskursiyalarining roli, afzalliklari va qulayligini zamonaviy o'rganish texnologiyasi sifatida o'rganish, muzey safari davomida masofadan turib tanishishdan foydalanish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar nafaqat darslarni samarali tashkil etish va ta'lim sifatini oshirish, balki kooperativ pedagogika doirasida talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etish imkonini beradi. Zamonaviy muzey pedagogikasi birinchi navbatda talabaning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish vazifasini hal qilishga qaratilgan. Ushbu maqsad bilan bog'liq holda talabalar bilan ishlashning turli usullari ishlab chiqilgan bo'lib, ular talabalarning muzey-pedagogik jarayondagi istiqbollari va rollarini o'zgartiradi. Muzey pedagogikasida o'qitishning o'ziga xos jihati norasmiylik va Ixtiyoriylikdir. O'qitishning o'ziga xos xususiyati shundaki, u o'quvchilarga o'z qobiliyatlarini maksimal darajada oshirish va qiziqishlarini qondirish imkonini beradi. Talabalarning muzey materiallari bilan ishlashini tashkil etish ularning fan, texnika, texnologiya, ijodkorlik sohasida olgan bilim, ko'nikma va malakalarini birlashtirish zaruratini tug'diradi.

90-asrning 20-yillarida muzeyshunoslikka kirgan "virtual muzey" tushunchasi allaqachon zamonaviy muzeyologiyaning asosiy yo'nalishiga

aylangan. Dastlabki kunlarda bu tushuncha talabalar orasida unchalik keng tarqalmagan. "Virtual" so'zi "mo" jiza, haqiqiy, haqiqiy "degan ma'noni anglatadi - da, aslida lotin so'zidan kelib chiqadi" virtus " - xayoliy, faraziy [5].

Virtual muzeyni yaratish zamonaviy axborot texnologiyalariga asoslangan loyihalarning ikkita usulini birlashtirish natijasidir. Virtual muzey-bu muzey materiallari namoyish etiladigan veb-sayt turi. Virtual muzeylarning afzalligi shundaki, ular eksponatlarni keng, tez va oson saqlash, himoya qilish va taqdim etish uchun Internet texnologiyalaridan foydalanadilar. Bir qator muzeyshunoslar va olimlar virtual muzeylarni yaratish texnologiyalari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'tkazdilar. Bularga K. Valchak, G. Miller, J. Boven, Martin Uayt, N. P. Lisikova, V. I. Gvazava, I. G. Elener, A. A. Zarubin, V. V. Selivanov, T. E. Maksimova, E. V. Sherbakova, V. A. Matveev, D. E. Suprun, B. Xodjaye, J. Ismoilova. va boshqalar kiritilishi mumkin [6].

Tahlil va natijalar

Birinchi veb-sayt muzeylari, ya'ni virtual muzeylar Internetda 1991 yilda paydo bo'lgan. Dastlab virtual muzeylar haqiqiy muzeylarning saytlari bo'lgan, keyinchalik shaxsiy veb - saytlar-muzeylar paydo bo'la boshladi. Birinchi shaxsiy virtual muzeylar 1994 yilda paydo bo'lgan. Biroq, barcha rasm to'plamlari virtual muzey bo'lishi mumkin emas. Virtual muzeylar to'plamlari ikkita o'ziga xos xususiyatga ega bo'lishi kerak. Bu virtual sayohatlar va eksponatlarni mukammal qidirish. Virtual muzeylarning afzalliklarini ko'rgan birinchi kishi Microsoft rahbari Bill Geyts edi [7].

- Virtual muzeyning asosiy maqsadi va vazifalari:
- Madaniy makon yaratish va odamlarning madaniy bilimlarini shakllantirish;
- Mozi namunalarini keng jamoatchilikka taqdim etish;
- Muzeylarga tashrif buyurish uchun diqqatga sazovor joy;
- Virtual sayohatlarni tayyorlash va o'tkazish;
- Ilmiy tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish;

➤ Yig'ilgan materiallar yordamida tashrif buyuruvchilarning bilim doirasini kengaytirish;

➤ Muloqot ko'nikmalarini shakllantirish;

Bu o'quv jarayonida virtual muzeylar materiallar foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar berishdir [8].

Virtual muzeylar nafaqat madaniy-ma'rifiy muassasa, balki talabalarda katta qiziqish uyg'otadigan ko'rgazmalarni virtual tomosha qilish imkonini beruvchi jahon san'at xazinalari to'plamidir. Umumta'lim maktablari o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda virtual muzeylarning o'rni katta. Virtual muzeylar haqiqiy muzeylardan farq qilganligi sababli, talabalar o'qituvchining yordamisiz mustaqil ravishda sayohat qilishlari mumkin. Shunday qilib, bu ularga juda ko'p imkoniyatlar beradi [9]. Bu nafaqat ilmiy dunyoqarashni rivojlantiradi, balki talabalarning ma'naviy dunyosini boyitish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Virtual muzeylardan foydalanish talabalarga nafaqat muzey eksponatlari bilan tanishish, balki internetdan erkin foydalanish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Tarix ta'limini mukammal o'rganishda virtual muzeylarning roli juda katta.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, tarix ta'limini o'rganishda zamonaviy axborot texnologiyalarining o'rni muhim. Bundan tashqari, ushbu mavzuni o'zlashtirishda va dars jarayonlarini yanada qat'iy va qiziqarli tashkil etishda sun'iy intellekt va virtual muzeylar katta rol o'ynaydi. Tarix ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va multimedia tizimlaridan foydalanish faol o'qitish usullari va shakllarini joriy etishni ta'minlaydi, axborotni qabul qilish darajasini oshiradi. Ushbu imkoniyatlar orqali yoshlar tarixga ko'proq qiziqishadi. Zamonaviy texnologiyalar va sun'iy intellekt kelajak avlodning sifatli ta'limini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat universiteti I. A. FILIPOVA " sun'iy intellektni huquqiy tartibga solish "(ma'ruza kursi) Samarqand-2022 b-7
2. Rassel SJ, Norvig P. sun'iy intellekt: zamonaviy yondashuv. Prentice Zali. Englevud Qoyalari, Nyu-Jersi. 1995. Sahifa 3
3. N. A. Shermuxamedova, tadqiqot metodologiyasi. T. "fan va texnologiya", 2014, 403-407 betlar.
4. Ya.Kh. G'ofarov "maxsus fanlarni o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish metodikasi" - Toshkent "Sharof Nur Fayz" 2021 bet 118
5. Qurbonova. D" zamonaviy muzeyshunoslikda virtual ko'rgazmalar istiqbollari ""O'zbekiston muzeylari istiqbollari" - Toshkent Akademiyasi 2013 p-38